

Sygn. akt I ACa 11/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 kwietnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Danuta Jezierska
Sędziowie:	SSA Mirosława Gołuńska (spr.) SSA Maria Iwankiewicz
Protokolant:	sekr. sądowy Karolina Baczmaga

po rozpoznaniu w dniu 29 kwietnia 2015 r. na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa C. R.

przeciwko Syndykowi masy upadłości (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości likwidacyjnej w S.

ze skargi pozwanego o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego w Szczecinie

z 23 kwietnia 2013 r., sygn. I Nc 79/13

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 31 października 2014 r., sygn. akt I C 1259/14

I. zmienia zaskarżony wyrok w punktach trzecim, czwartym i piątym w ten sposób, że:

1. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 36.000 (trzydzieści sześć tysięcy) złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 8 marca 2013 roku, oddalając powództwo w pozostałej części,

2. zasądza od powoda na rzecz pozwanego 720 (siedemset dwadzieścia) złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego,

3. nakazuje pobrać od powoda na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Szczecinie kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem części opłaty od skargi, od uiszczenia której skarżący był zwolniony,

II. oddala apelację w pozostałej części,

III. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 1260 (jeden tysiąc dwieście sześćdziesiąt) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Mirosława Gołuńska Danuta Jezierska Maria Iwankiewicz

Sygn. akt I ACa 11/2015

UZASADNIENIE

Syndyk masy upadłości (...) spółki z o.o. w S. w upadłości likwidacyjnej wniósł o wznowienie postępowania zakończonym prawomocnym nakazem zapłaty wydanym przez Sąd Okręgowy w Szczecinie w dniu 23 kwietnia 2013 r. sygn. I Nc 79/13, uchylenie powyższego nakazu i oddalenie powództwa. Syndyk w złożonej skardze zarzucił :

- nieważność postępowania zakończonym prawomocnym nakazem zapłaty, który został wydany przez Sąd Okręgowy w Szczecinie w dniu 23 kwietnia 2013 r., w sprawie o sygn. akt I Nc 79/13 z uwagi na istniejący w dniu wszczęcia postępowania brak organu uprawnionego do reprezentacji pozwanej spółki - art. 401 pkt 2) k.p.c.;

- brak legitymacji (...) do bycia dłużnikiem wekslowym,

- nieważność umowy stron z uwagi na fakt, że stanowiły one czynności bankowe, które mogą być dokonywane wyłącznie przez banki - art. 5 ust. 1 i 4 Ustawy prawo bankowe w zw. z art. 58 § 1 k.c.,

- bezskuteczność umowy z 26 lipca 2012 r. (...) zawartej przez upadłego z powodem, która miała miejsce na rok przed dniem zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości tj. od dnia 21 grudnia 2011 r. - art. 127 ust. 1 Ustawy PUiN;

- nieważność postanowień umowy dotyczących odsetek w zakresie, w jakim strony przewidziały odsetki przekraczające wysokość odsetek maksymalnych - art. 359 § 2 k.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c.;

- brak legitymacji procesowej powoda do występowania w niniejszym postępowaniu.

W odpowiedzi na skargę o wznowienie postępowania powód C. R. wniósł o jej odrzucenie, jak też odrzucenie zarzutów od nakazu zapłaty, a w przypadku nieuwzględnienia powyższych wniosków o utrzymanie nakazu zapłaty w mocy ewentualnie zasądzenie kwoty 90 000 zł z odsetkami od 8 marca 2013 r. Powód podniósł w szczególności, że skarga o wznowienie została wniesiona od orzeczenia nieprawomocnego, pozwany nie wniósł zarzutów w terminie, umocowanie osoby podpisującej weksel zostało wskazane na stronie internetowej, a nadto zaznaczył, iż jego roszczenie jest uzasadnione co najmniej w zakresie żądania zapłaty kwoty 36 000 zł w oparciu o przepis art. 410 k.c.

Wyrokiem z dnia 31 października Sąd Okręgowy w Szczecinie wznowił postępowanie w sprawie (pkt I.), uchylił nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym wydany przez Sąd Okręgowy w Szczecinie w dniu 23 kwietnia 2013 r., sygn. I Nc 79/13 (pkt II.), a następnie powództwo oddalił (pkt III.) oraz zasądził od powoda C. R. na rzecz (...) sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej kwotę 3600zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego (pkt IV) , a nadto zasądził od powoda na rzecz Skarbu Państwa -Sądu Okręgowego w Szczecinie kwotę 4500 zł tytułem pokrycia nieuiszczonej opłaty od pozwu .

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

w dniu 12 października 2011 r. powód R. O. (1) będący członkiem jednoosobowego zarządu (...) sp. z o.o. w S. został skazany przez Sąd Rejonowy w Toruniu za czyn z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 297 § 1 k.k., art. 11 § 2 k.k.. art. 91 § 1 k.k., art. 11 § 3 k.k., art. 13 § 2 k.k., art. 69 § 1 k.k., art. 70 § 1 pkt 1 k.k.. art. 73 § 1 k.k. Wyrok uprawomocnił się 20 października 2011 r. Postanowieniem z 4 stycznia 2013 r. Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie ustanowił dla powyższej spółki kuratora w celu niezwłocznego powołania jej organów, a w

razie potrzeby podjęcia czynności zmierzających do jej likwidacji. Postanowieniem z 3 lipca 2013 r. Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie ogłosił upadłość spółki.

W dniu 11 marca 2013 r. powód C. R. wniósł w postępowaniu nakazowym pozew przeciwko (...) sp. z o.o. w S. o zapłatę kwoty 90 000 zł z odsetkami ustawowymi od 8 marca 2013 r. Powód uzasadnił swoje roszczenie następująco : 26 lipca 2012 r. została zawarta umowa inwestycyjna , w której ustaliły, że powód postawi do dyspozycji pozwanego środki pieniężne w wysokości 36 000 zł na okres 6 miesięcy, a pozwany zobowiązał się inwestować powierzone środki, a następnie przeznaczyć tytułem wpłaty za pojazd S. (...) o wartości 90 000 zł, który miał być przedmiotem kupna przez powoda. Na zabezpieczenie pozwany wystawił weksel in blanco. Wobec nieprzekazania przez pozwanego ww. kwoty, powód wypełnił weksel na kwotę 90 000 zł.

W dniu 23 kwietnia 2013 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, w którym uwzględnił żądanie powoda. Nakaz został pozwanemu doręczony 9 maja 2013 r., a postanowieniem z 5 sierpnia 2013 r. Sąd nadał temu nakazowi klauzulę wykonalności, wskazując że uprawomocnił się on w dniu 23 kwietnia 2013 r.

Po tak poczynionych ustaleniach Sąd uznał ,że skarga pozwanego o wznowienie postępowania jest zasadna.

Pozwany skargę oparł na podstawie przewidzianej w art. 401 ust. 1 k.p.c., który to przepis stanowi ,że można żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności, jeżeli strona nie miała zdolności sądowej lub procesowej albo nie była należycie reprezentowana bądź jeżeli wskutek naruszenia przepisów prawa była pozbawiona możliwości działania. Przenosząc to do sprawy Sąd stwierdził ,że w sprawie zakończonej wydaniem nakazu zapłaty pozwany nie był należycie reprezentowany. Wynikało to stąd ,iż jedyny członek zarządu spółki R. O. (1) został skazany za przestępstwo z art. 286 k.k. w zw. z art. 297 § 1 k.k. (opisane w rozdz. XXXV i XXXVI Kodeksu karnego). Zgodnie zaś z treścią art. 18 § 2 k.s.h. nie może być członkiem zarządu m.in. osoba, która została skazana prawomocnym wyrokiem za przestępstwa określone w przepisach rozdziałów XXXIII-XXXVII k.k. Wyrok karny dot. R. O. (1) uprawomocnił się 20 października 2011 r. co oznacza ,że zarówno wniesienie pozwu w sprawie I Nc 79/13 , wydanie nakazu zapłaty oraz jego doręczenie pozwanemu nastąpiły w okresie, kiedy (...)nie mogło być należycie reprezentowane w rozumieniu art. 401 ust. 1 k.p.c. W związku z tym Sąd uznał, że żądanie wznowienia postępowania jest zasadne i orzekł jak w pkt I wyroku. Pozwany wykazał zachowanie terminu trzymiesięcznego do wniesienia skargi (art. 407 § 1 k.p.c.) bowiem zgłoszenie wierzytelności zostało przekazane syndykowi dopiero 17 września 2013 r.

Żądanie oddalenia powództwa pozwany uzasadnił w pierwszej kolejności tym, że weksel ,stanowiący podstawę pozwu, wystawił M. N., który nie pełnił funkcji umożliwiających składanie oświadczeń woli w imieniu (...). Sąd ten zarzut uznał za trafny skoro wystawienie weksla, sporządzenie deklaracji wekslowej i umowy inwestycyjnej miały miejsce 26 lipca 2012 r. , a zatem już po uprawomocnieniu się wyroku sądu karnego . Powód nie wykazał przy tym by C. N., który podpisał weksel zarówno weksel (jako wystawca) jak i deklarację wekslową był w ogóle uprawniony do reprezentowania (...). To samo dotyczy R. J. (1), która podpisała umowę inwestycyjną. Sąd ocenił twierdzenia powoda, że umocowanie do wystawienia weksla i deklaracji wekslowej dla M. N. zostało ujawnione przez pozwanego na stronie internetowej za nieistotne zauważając ,że załączony wydruk nie wymieniał zresztą M. N. jako uprawnionego. Sąd dodał, że wskazanie danej osoby jako pełnomocnika na stronie internetowej nie zastępuje pełnomocnictwa. Pełnomocnictwo powinno być dołączone do deklaracji wekslowej lub wykazane w inny sposób. Za chybiony Sąd uznał też zarzut powoda , że skarga o wznowienie jest niedopuszczalna jako wniesiona od orzeczenia nieprawomocnego . Sąd wskazał , że prawomocność nakazu zapłaty w znaczeniu procesowym została stwierdzona przez Sąd Okręgowy - jako przesłanka w oparciu o którą nakazowi zapłaty została nadana klauzula wykonalności (art. 771 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 781 § 1 k.p.c.). Za całkowicie chybiony uznał Sąd zarzut powoda, że pozwany nie wniósł zarzutów od nakazu zapłaty w terminie 2 tygodni od kiedy dowiedział się o nakazie zapłaty wskazując ,że przedmiotem obecnego procesu jest skarga w wznowienie postępowania , a samo wniesienie zarzutów od nakazu zapłaty nie jest przesłanką dopuszczalności skargi o wznowienie postępowania.

Odnosząc się do stanowiska powoda zawartego w odpowiedzi na skargę o wznowienie ,a mianowicie twierdzeń , że skoro postawił do dyspozycji (...) kwotę 36 000 zł. to jest obecnie uprawniony do żądania co najmniej jej zwrotu na podstawie art. 410 k.c. , z odsetkami ustawowymi od dnia wytoczenia powództwa tj. 8 marca 2013 r. Sąd uznał je za nieuzasadnione .Podkreślił ,że sformułowanie przez powoda nowego roszczenia, a mianowicie żądania zwrotu świadczenia nienależnego, zamiast lub obok dotychczasowego jest sprzeczne z treścią art. 495 § 2 k.p.c.

W konsekwencji ,skoro powód nie wykazał zasadności żądania co do zasądzenia kwoty 90 000 zł z umowy Sąd uznał, że badanie pozostałych zarzutów ze skargi ,a mianowicie: nieważności umowy z uwagi na fakt, iż stanowiła ona czynności bankowe , nadto - bezskuteczności umowy, która miała miejsce na rok przed zgłoszeniem wniosku i ogłoszenie upadłości i nieważności umowy w zakresie odsetek przekraczających odsetki maksymalne nie było konieczne .

W konsekwencji takich ustaleń Sąd na podstawie art. 412 k.p.c. orzekł jak w pkt I, II i II wyroku. Rozstrzygnięcie o kosztach procesu Sąd wydał mając na uwadze jego wynik , na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z § 6 ust. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu oraz art. 113 § 1 ustawy z 28 lipca 2005 o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł powód zaskarżając powyższe orzeczenie w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w pkt III. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił :

1) sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału wskutek naruszenia przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy a mianowicie art.233 § 1 kpc poprzez przyjęcie, że M. N., który podpisał weksel jako wystawca oraz R. J. (1), która podpisała umowę nie byli uprawnieni do reprezentowania (...) mimo, że zgodnie z informacją ujawnioną przez pozwaną spółkę na stronie internetowej i przedłożoną przez powoda do podpisywania weksli upoważnieni byli: Prezes Zarządu ,Dyrektor Generalny i Dyrektor , a przekazany powodowi przez pozwaną weksel opatrzony został podpisem Dyrektora M. N., natomiast okoliczność podpisania umowy inwestycyjnej przez R. J. (1) w ogóle nie była przedmiotem zarzutu pozwanej ;

2) naruszenie art. 495§2 kpc poprzez przyjęcie, że wystąpienie z roszczeniem o zwrot 36 000 zł postawionych przez powoda do dyspozycji (...) jest sprzeczne z przywołanym przepisem gdy tymczasem powód zgłosił powyższe roszczenie w momencie wniesienia przez Syndyka masy upadłości (...) zarzutów przeciwko nakazowi zapłaty zawartych w skardze o wznowienie postępowania a zatem bez zbędnej zwłoki a spór po wniesieniu zarzutów do nakazu zapłaty, wydanego na podstawie weksla gwarancyjnego, z płaszczyzny stosunku prawa wekslowego przeniósł się na ogólną płaszczyznę stosunku prawa cywilnego.

W konsekwencji tak skonstruowanych i uzasadnionych zarzutów powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie powództwa w całości tj. kwoty 90 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 8 marca 2013 r. ewentualnie o zasądzenie 36 000 zł , z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 8 marca 2013 r. do dnia zapłaty oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje, według norm przepisanych a w razie nieuwzględnienia tego wniosku o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Szczecinie do ponownego jej rozpoznania wraz z rozstrzygnięciem o kosztach instancji odwoławczej.

Strona pozwana nie wniosła odpowiedzi na apelację powoda i nie zaprezentowała swojego stanowiska co do zarzutów powoda , w tym m.in. w zakresie żądania zasądzenia kwoty 36 000 zł z odsetkami ustawowymi jako świadczenia nienależnego.

Sąd Apelacyjny zważył ,co następuje :

apelacja powoda w części okazała się uzasadniona co skutkowało wydaniem w tym zakresie orzeczenia reformatoryjnego , w przeważającej części apelacja okazała się jednak nieuzasadniona. W tym miejscu ,przed

przejściem do oceny zarzutów apelacyjnych powoda, należy zaznaczyć, że przedmiotem kognicji sądu drugiej instancji, zważywszy na przedmiot zaskarżenia, nie była ocena rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego zawartego w punktach pierwszym i drugim wyroku z 31 października 2014 r. (czy też postanowienia tego Sądu z dnia 22 września 2014 r., k.81).

Wstępnie stwierdzić należy, że Sąd pierwszej instancji zasadniczo w sposób prawidłowy przeprowadził postępowanie dowodowe w sprawie w zakresie zaferowanym przez strony, które to postępowanie nie było rozbudowane i na podstawie jego wyników poczynił zasadniczo trafne ustalenia faktyczne. Ustalenia te, jedynie w części uzupełnione, Sąd odwoławczy czyni częścią własnego uzasadnienia, stąd nie ma potrzeby ich ponownego przytaczania. Sąd Apelacyjny zasadniczo akceptuje, o czym szerzej poniżej, również kwalifikację ustalonego stanu faktycznego, za wyjątkiem wyłożenia art. 495 k.p.c. i w konsekwencji oceny powództwa jako nieuzasadnionego również co do żądania powoda zasądzenia kwoty 36 000 zł z należnościami odsetkowymi, jako świadczenia nienależnego. Sąd drugiej instancji nie prowadził postępowania dowodowego, tak więc zaskarżone orzeczenie oparł wyłącznie na materiale dowodowym zebrany przez Sąd Okręgowy. Co do zasady, za przedmiot dowodu uznaje się fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie (art. 227 k.p.c.). Wynikający z art. 378 § 1 k.p.c. obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji oznacza zarówno zakaz wykraczania poza te granice, jak i nakaz rozważenia wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów i wniosków. Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, mającej moc zasady prawnej (OSNC 2008, Nr 6, poz. 55), sąd apelacyjny jest związany jedynie takimi uchybieniami przepisów postępowania, które zostały podniesione w apelacji. Bez podniesienia w apelacji lub postępowaniu apelacyjnym właściwych zarzutów w tym zakresie sąd odwoławczy nie może więc wziąć pod rozwagę popełnionych przez sąd pierwszej instancji uchybień przepisom postępowania, w granicach zaskarżenia bierze jednak pod uwagę nieważność postępowania. Sąd odwoławczy musi natomiast zastosować właściwe przepisy prawa materialnego, a więc także usunąć ewentualne błędy prawne sądu pierwszej instancji, niezależnie od tego, czy zostały one wytknięte w apelacji.

Podstawowym zadaniem w sprawie, obecnie dla Sądu odwoławczego, jest dokonania właściwej kwalifikacji prawnej ustalonego w sprawie zasadniczo niespornego, z uwzględnieniem procesowych zarzutów powoda, stanu faktycznego. Powód zarzucał, że przyczyną oddalenia powództwa było po pierwsze niesłuszne przyjęcie, że załączony do pozwu weksel własny nie został podpisany w imieniu wystawcy tj. (...) przez właściwy podmiot, a po drugie bezzasadne uznanie przez Sąd Okręgowy, działający z urzędu bez jakichkolwiek zarzutów podnoszonych przez stronę przeciwną, że umowa inwestycyjna była podpisana przez osobę nieupoważnioną do działania za pozwaną spółkę (pierwszy zarzut apelacyjny).

Odnosząc się do takich zarzutów należy przypomnieć, że osoba prawna działa przez swoje organy (art. 38 k.c.) i to do przepisów ustaw ustrojowych oraz statutów należy określenie organów danej osoby prawnej i ich kompetencje (art. 35 k.c.). O ważności czynności prawnej decyduje przede wszystkim to, czy zakres prawa do reprezentowania danego organu osoby prawnej pozwala na dokonanie danej czynności. O zakresie prawa do reprezentacji danego organu osoby prawnej decyduje przysługujący mu zakres kompetencji. Ważność czynności prawnej dokonanej przez osobę prawną determinuje nie tylko zakres reprezentacji przysługującej uprawnionemu organowi tej osoby prawnej ale i to czy zachowane zostały reguły dotyczące sposobu reprezentacji. Osoba prawa działając przez organ działa sama, jednak jej działalnie - jako czynność konwencjonalna będzie skuteczne, gdy liczba osób fizycznych działających jako organ jest zgodna z właściwym dla tej osoby prawnej sposobem reprezentacji. Umowa zawarta przez rzekomy organ jest bezwzględnie nieważna (art. 38 k.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c.).

Osoby prawne podpisują weksel przez organy, powołane do zastępstwa tych osób. Nie budzi wątpliwości fakt, iż weksel można podpisać przez przedstawiciela. Umocowanie do działania w cudzym imieniu może oprzeć się na ustawie bądź właśnie na oświadczeniu mocodawcy (pełnomocnictwo). Mając na względzie szczególny charakter i uproszczoną formę dochodzenia należności z weksla pełnomocnik musi legitymować się pełnomocnictwem szczególnym do podpisania określonego weksla bądź rodzajowym do zaciągania zobowiązań wekslowych. Wystawienie weksla jest bowiem czynnością prawną przekraczającą zakres zwykłego zarządu. Z pełnomocnictwem takiego musi jednoznacznie wynikać upoważnienie do wystawienia weksla lub wystawiania weksli w imieniu

mocodawcy, np. "upoważniam.... do zaciągania zobowiązań wekslowych w moim imieniu", "... upoważnia.... do wystawiania w jej imieniu weksli". Weksel własny z dnia 26 lipca 2012 r. została podpisany w imieniu wystawcy tj. (...) przez M. N. - określonego jako dyrektor, działający z upoważnienia prezesa zarządu. W sprawie jest przy tym niesporne, że M. N. (nie będący organem spółki) nie miał jakiegokolwiek pełnomocnictwa do zaciągania zobowiązań wekslowych w imieniu (...) sp. z o.o w S., w każdym razie by tak było powód nie wykazał. O tym kto może działać za daną osobę prawną czy to jako jej organ, przedstawiciel czy pełnomocnik nie przesądza w każdym razie zamieszczona w internecie informacja. W związku z tym, wbrew zarzutom z apelacji, nie było podstaw do żądania od pozwanej wykonania zobowiązania z weksla. W sytuacji gdy w sprawie pozwana była wyłącznie spółka kwestia ewentualnej odpowiedzialności M. N., na podstawie art. 8 prawa wekslowego, nie miała znaczenia w sprawie. Wobec tego, że roszczenie z weksla okazało się nieuzasadnione w stosunku do pozwanej spółki, spór z płaszczyzny stosunku prawa wekslowego przeniósł się na ogólną płaszczyznę stosunku prawa cywilnego. Strony mogły zatem powoływać się na podstawy faktyczne i prawne wynikające z łączącego je stosunku prawnego, który był źródłem dochodzonego przez powoda roszczenia cywilnoprawnego, nawet jeśli okazało się, że roszczenie wekslowe nie istnieje (por. wyrok SN z dnia 14 marca 1997 r., I CKN 48/97, Lex nr 30152; podobnie wyrok SN z dnia 24 października 2000 r., V CKN 136/00, Lex nr 46557; wyrok SN z dnia 26 stycznia 2001 r., II CKN 25/00, Lex nr 47040). Orzecznictwo przyjęło, że wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym na podstawie weksla umożliwia, w wypadku wniesienia zarzutów, poszerzenie podstawy faktycznej i prawnej sporu o stosunek podstawowy zarówno z inicjatywy powoda jak i pozwanego, jednak zawsze w granicach nakazu, przy czym nie kwalifikuje takich czynności jako zmiany powództwa. Konstrukcja ta znajduje odpowiednie zastosowanie w postępowaniu rozpoznawczym, w którym pozew oparty był na wekslu i zapadł wyrok zaoczny (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2014 r. V CSK 376/13, Lex 1493241). Przeniesienie sporu na płaszczyznę stosunku prawa cywilnego oznacza tylko tyle, że sąd po wniesieniu zarzutów od nakazu zapłaty bada fakty i dowody przytoczone przez powoda w pozwie oraz powołane w terminie mające uzasadniać roszczenie ze stosunku podstawowego. W sprawie nie budziło ostatecznie wątpliwości ani stron, ani Sądu dopuszczalności przejścia na badanie zasadności roszczenia powoda opartego na kontrakcie mającym łączyć go z pozwaną spółką. W tym miejscu zasadnym jest przypomnienie, że w nauce prawa podkreśla się, że jedną z cech nieważności czynności prawnej jest to, iż nieważność tę sąd uwzględnia z urzędu, biorąc pod uwagę stan faktyczny przedstawiony przez strony. Stanowisko takie przyjmowane jest też w orzecznictwie, gdyż uwzględnienie nieważności czynności prawnej jest stosowaniem prawa materialnego, czyli wykonywaniem przez sąd konstytucyjnej funkcji wymiaru sprawiedliwości. Podkreśla się jednak, że stosowanie przez sąd prawa materialnego odnosi się tylko do stanu faktycznego przedstawionego przez strony i ustalonego w sposób przewidziany w prawie procesowym, przede wszystkim w drodze udowodnienia. Podnosząc zatem zarzut nieważności czynności prawnej strona powinna przytoczyć fakty oraz dowody, mające być podstawą stwierdzenia nieważności, i uczynić to zgodnie z regułami określonymi w przepisach prawa procesowego. Sąd ma bowiem obowiązek wziąć pod uwagę nieważność czynności prawnej, jednak tylko na podstawie materiału zebranego zgodnie z regułami obowiązującymi w prawie procesowym (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2014 r., III CSK 55/13, Lex 1455727, zob. nadto cyt. w nim wcześniejsze orzeczenia SN). Tak więc nieważność czynności prawnej - niezależnie od zarzutu strony - jest brana przez sąd pod rozważę z urzędu, oczywiście w ustalonym w sprawie stanie faktycznym. Przenosząc powyższe do sprawy, wobec faktu podważania przez Syndyka ważności umowy inwestycyjnej oraz ustalenia w sposób niekwestionowany, iż na datę podpisania umowy inwestycyjnej, tj. na dzień 26 lipca 2012 r., Spółka (...) nie posiadała żadnego organu uprawnionego do działania za nią jako osobę prawną, jest oczywiste, że za spółkę nie mogła w żadnym wypadku skutecznie działać, w tym jako jej organ R. J. (1) (por. część wstępna umowy oraz podpis pod nią złożony za Spółkę (...), k.12 i 13 akt sygn. I Nc 79/13). To z kolei oznacza, że kontrakt z którego powód wywodził swoje roszczenie jest nieważny i jako taki nie mógł stanowić zasadnej podstawy zapłaty kwoty określonej w pozwie. W konsekwencji takich ustaleń i ich kwalifikacji prawnej Sąd Apelacyjny pierwszy zarzut z apelacji powoda uznał za pozbawiony zasadności.

Co do zarzutu powoda naruszenie przez Sąd Okręgowy art. 495§2 k.p.c. poprzez przyjęcie, że wystąpienie z roszczeniem o zwrot 36 000 zł wpłaconej na rzecz (...) jest sprzeczne z przywołanym przepisem choć powód zgłosił powyższe roszczenie w momencie wniesienia przez Syndyka masy upadłości (...) zarzutów przeciwko nakazowi zapłaty zawartych w skardze o wznowienie postępowania, a więc bez zbędnej zwłoki Sąd Apelacyjny

tak skonstruowany zarzut uznał ostatecznie za uzasadniony. Każdorazowo granice przedmiotu procesu są określone żądaniem pozwu, skonkretyzowanym podstawą powództwa, zatem ramy procesu wyznacza akt woli i wiedzy powoda (art. 321 § 1 k.p.c.). Związanie nim sądu wynika wprost z zasad dyspozycyjności i autonomii praw prywatnych, obejmujących swobodę dysponowania uprawnieniami o charakterze procesowym. Wyjście poza te granice uzależnione jest od woli stron procesu i może mieć miejsce jedynie wtedy, gdy dopuszcza to prawo procesowe. Przypomnieć zatem trzeba, że powód może poszerzyć zakres dotychczasowych przytoczeń oraz przedmiotowo zmienić powództwo, w zakresie żądania lub podstawy faktycznej dotychczasowego powództwa, poszerzając twierdzenia faktyczne powołane w pozwie (art. 187 § 1 pkt 2 k.p.c.) o nowe okoliczności uzasadniające żądanie lub poprzez wystąpienie z nowym roszczeniem zamiast lub obok poprzedniego w granicach poprzedniej, poszerzonej lub nowej podstawy faktycznej (art. 193 k.p.c.). W postępowaniu nakazowym co do zasady, poza wyjątkami nie wchodzącymi w sprawę w rachubę, niedopuszczalna jest przedmiotowa zmiana powództwa, tj. w toku tego postępowania nie można występować z nowymi roszczeniami zamiast lub obok dotychczasowych (art. 495 § 2 k.p.c.). W judykaturze wyjaśniono, że w drugim stadium postępowania nakazowego niedopuszczalna jest zmiana powództwa polegająca na tym, że zamiast świadczenia pieniężnego wynikającego z umowy powód zażąda zwrotu kwoty jako nienależnego świadczenia, ze względu na jej nieważność (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2009 r. II CSK 153/09 LEX nr 553674). W sprawie jest niesporne, że nastąpiło przejście ze stosunku wekslowego na stosunek podstawowy. Niesporne jest też w rozpoznawanej sprawie i to, że nie było w ogóle podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym (art. 492⁽¹⁾§2 k.p.c.). Skoro przedmiotowe postępowanie, powinno było prawidłowo się toczyć według reguł postępowania "zwykłego", to przed sądem pierwszej instancji ograniczenie z art. 495 § 2 k.p.c. nie miało zastosowania. Trzeba podkreślić jednak, że także w postępowaniu "zwykłym" sąd nie może oprzeć wyroku na podstawie faktycznej niepowołanej przez powoda. (art. 321 k.p.c. w zw. z art. 187 § 1 pkt 2 k.p.c.). Jednak zakresem hipotezy normy wynikającej z art. 321 k.p.c. nie jest objęta kwalifikacja prawna przedmiotu powództwa, tj. żądania i uzasadniających je okoliczności faktycznych. Zgodnie z zasadą *da mihi factum dabo tibi ius* nie jest konieczne przytaczanie przez powoda podstawy prawnej dochodzonego roszczenia. W sprawie nie było ostatecznie przeszkód dla zastosowania przepisów o świadczeniu nienależnym. Powód bowiem, tak jak to podkreśla w apelacji, już w pierwszym piśmie złożonym w odpowiedzi na skargę strony pozwanej o wznowienie postępowania wnosił by w razie nie podzielenia przez sąd *meriti* zasadności jego roszczeń z kontraktu Sąd zasądził kwotę, którą postawił on do dyspozycji pozwanej spółki, z należnymi odsetkami ustawowymi, jako świadczonej nienależnie. W ustalonym stanie faktycznym rzeczą Sądu pierwszej instancji, a obecnie Sądu Apelacyjnego jako sądu merytorycznego, była ocena zasadności również tego roszczenia powoda. Na tym polega bowiem prawidłowa realizacja obowiązku *dabo tibi ius* - poszukiwania przepisów zapewniających powodowi należyłą ochronę prawną, usprawiedliwioną w przedstawionych przez niego okolicznościach faktycznych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2013 r. II CSK 9/13 LEX nr 1388638).

Sąd Apelacyjny w konsekwencji uznał, że w przedmiotowej sprawie, zważywszy na jej określoną specyfikę, doszło do naruszenia art. 495 § 2 k.p.c. przez jego zastosowanie w sprawie. Skutkowało to koniecznością oceny roszczenia powoda co do żądania zapłaty kwoty 36 000 zł. z należnościami odsetkowymi. Fakt i data przekazania powyższej kwoty na rzecz Spółki (...) nie była kwestionowana przez stronę pozwaną. Syndyk bowiem w żaden sposób nie odniósł się do roszczenia powoda o zapłatę wskazanej powyżej kwoty jako świadczenia nienależnego i nie uczynił tego również na etapie postępowania apelacyjnego. Oznacza to, że w istocie w ten sposób twierdzenia powoda przyznał. Jednym z wypadków świadczenia nienależnego jest wykonanie zobowiązania, które swe źródło miało znaleźć w nieważnej czynności prawnej (*kondycja sine causa*)- art. 410§ 2 k.c. Oznacza to, że żądanie przez powoda od pozwanej zwrotu świadczenia spełnionego w dniu 29 lipca 2012 r. (k. 15 akt nakazowych), w wykonaniu nieważnej czynności prawnej w postaci umowy inwestycyjnej było uzasadnione. Podstawę prawną roszczenia powoda o zwrot świadczenia stanowiły przepisy art. 405 w zw. z art. 410 § 2 k.c.

Przepisy regulujące instytucję bezpodstawnego wzbogacenia, a więc i nienależnego świadczenia, nie określają terminu, w jakim nastąpić ma wykonanie obowiązku zwrotu nienależnego świadczenia, a nadto nie można też wyznaczyć tego terminu, odwołując się do natury zobowiązania, z którego świadczenie wynika. Utrwalone jest jednak stanowisko, że zobowiązanie do zwrotu nienależnego świadczenia ma charakter bezterminowy, a to oznacza

to, że termin spełnienia takiego świadczenia musi być wyznaczony zgodnie z art. 455 k.c., a więc niezwłocznie po wezwaniu skierowanym przez zubożonego. Powód wzywał pozwaną spółkę do zapłaty pismem z dnia 6 lutego 2013 r., stąd żądanie zapłaty odsetek ustawowych od nienależnie spełnionego świadczenia od daty 8 marca 2013 r. określonej w pozwie należało uznać za uzasadnioną (art. 455 k.c. w zw. z art. 481 §1 k.c.).

Uwzględniając powyższe ustalenia Sąd Apelacyjny w oparciu o art. 386§1 k.p.c. dokonał zmiany zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienia żądania powoda co do zasądzenia kwoty 36 000 zł , z należnościami ubocznymi .W pozostałej części apelacja jako pozbawiona zasadności została oddalona na podstawie art. 385 k.p.c. Powód wygrał proces w 40 % , powyższe skutkowało zmianą postanowień kosztowych Sądu pierwszej instancji , a mianowicie rozstrzygnięcia o kosztach zastępstwa procesowego między stronami (pkt IV wyroku Sądu Okręgowego: kwota 2160 – 1440 zł) oraz o kosztach sądowych w postaci opłaty od skargi (pkt V wyroku Sądu Okręgowego: 60% z opłaty w wysokości 4500 zł) - w oparciu o art. 108 §1 w zw. z art. 98§ 1 i § 3 i art. 100 k.p.c., z uwzględnieniem treści przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu(Dz.U.2013.461 j.t.) - § 2 ust. 1 i 2; § 6 oraz art. 113 § 1 ustawy z 28 lipca 2005 o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd orzekł w oparciu o przepisy przytoczone wyżej, dodatkowo z uwzględnieniem §13 cyt. wyżej rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości-pkt III wyroku (na koszty te po stronie powoda składała się opłata od apelacji w kwocie 4500 zł oraz wynagrodzenia pełnomocnika procesowego w kwocie 2700 zł tj. łącznie kwota 7200 zł x40 %=2880 zł ; po stronie pozwanej na koszty składało się wynagrodzenie pełnomocnika procesowego w kwocie 2700 zł x 60 %=1620 zł), mając na uwadze w jakim zakresie apelacja została uwzględniona.

SSA Mirosława Gołuńska SSA Danuta Jezierska SSA Maria Iwankiewicz